

Difficultates.

205. I. Obj. : 1° Matrimonium, canonistis et theologis consentientibus, passim dicitur contractus *civilis* ad dignitatem Sacramenti à Christo evectus; materia itaque ex qua, ut aiunt, fit Sacramentum, est civilis contractus; atqui solius principis est leges ferre pro contractu civili; ergo ex ipsa rei natura constat ad solos principes spectare jus originarium circa matrimonium etiam quò Sacramentum, ita ut ipsi soli possint impedimenta statuere, aut Ecclesia ex ipsorum tacito vel expresso consensu. 2° Hoc verò clariùs adhuc patet ex eo quòd dignitas Sacramenti accedat contractui civili, cuius proinde naturam non immutat, prout non immutat calicis materiam superveniens benedictio. 3° Sanè incredibile est Christum Dominum, qui professus est regnum suum non esse de hoc mundo, voluisse per evectionem matrimonii ad dignitatem Sacramenti principes jure quo antea pacificè fruebantur desituere atque privare. 4° Quod bene intellexit S. Thomas, qui apertè scribit : « Personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quòd sunt contra legem, quà matrimonium statuitur. Matrimonium autem in quantum est in officium nature, statuitur lege nature, in quantum est Sacramentum, statuitur jure divino; in quantum est in officium communitatis, statuitur lege civili. Et ideò ex quolibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium contrahendum illegitima (1). » 5° Hinc nunquam potest satis commendari concilii Tridentini moderatio atque sapientia, quod definivit quidem posse Ecclesiam impedimenta constituere, et de causis matrimonialibus cognoscere, at nunquam definivit quo jure, utrùm scilicet nativo, an verò à principibus communicato id possit; 6° quod Van Espen animadvertit scribens : « Nequaquam dubitamus quin Ecclesia habeat auctoritatem similia impedimenta (dirimentia) inducendi, prout per concilium Tridentinum definitum est; sed et hoc fatendum est concilium non definivisse utrùm ex Christi institutione, vel utrùm ex principum indulgentià tacitè vel expressè, hæc auctoritas inducendi impedimenta dirimentia Ecclesie competat (2). » Ergo.

206. R. Ad 1. D. maj. Matrimonium passim dicitur contractus civilis ad dignitatem Sacramenti à Christo evectus latiori sensu et improprie, C.; stricto sensu et proprie, N. Sic enim canonistæ et theologii loqui consueverunt, quatenus matrimonium in societate contrahitur, non autem quatenus significare præcisè intendunt quòd Christus ad dignitatem Sacramenti evexit; si qui verò sunt qui illam loquendi formulam pressè ac severiori sensu adhibeant, perperam pro-

(1) Suppl. q. 50, art. 1, ad 4. Similia habet S. doctor, lib. 4 cont. Gent., cap. 78, ubi scribit : *In quantum igitur (matrimonium) ordinatur ad bonum nature, quòd est perpetuitas speciei, dirigitur in finem à natura inclinante in hunc finem; et sic dicitur nature officium. In quantum verò ordinatur ad bonum politicum, subiacet ordinationi civilis legis. In quantum autem ordinatur ad bonum Ecclesie, oportet quòd subiaceat regimini ecclesiastico.*

(2) Loc. cit.

sus eam usurpant (1). Nec enim Christus contractum civilem, seu contractum ad normam legum civilium initum aut ineundum ad dignitatem Sacramenti evexit, sed contractum naturalem qualem exigit officium nature; officium siquidem nature essentialis est ac ipsi matrimonio intrinsecum, ideòque et contractus naturalis; contra verò civilis forma, ut ita loquar, quà matrimonium contractus civilis evadit, accidentalis est, extrinseca atque mutationibus perpetuis obnoxia. Cùm verò contractus matrimonialis constituat materiam Sacramenti, hæc profectò non debuit ab hominum arbitrio pendere (2). Hinc D. pariter minorem. Principis est leges ferre pro contractu civili in ordine ad forum civile quoad ea quæ sunt vinculo conjugali extrinseca, C.; in ordine ad forum internum quoad nexum ipsum matrimoniale et sacramentalem, N. Nam in ea quæ sunt ipsi vinculo conjugali intrinseca nullum jus habet princeps, utpote quæ separari nequeant ab ipso Sacramento, ut paulò infra magis declarabimus.

207. Ad 2. N. Dignitas enim Sacramenti non supervenit vel ipsi contractui naturali, sed contractus naturalis in actu ipso quo perficitur ex Christi institutione induit naturam Sacramenti, quod ab ipso jam inseparabile est. Notandum siquidem hic sedulò est non supervenire rationem Sacramenti contractui naturali jam in suo esse constituto et perfecto, cujusmodi est aqua respectu Baptismi, panis respectu Eucharistiæ. Sed ratio Sacramenti exurgit et perficitur in actu ipso quo sub debitis conditionibus perficitur contractus, quemadmodum ratio Sacramenti Baptismi oritur ex ablutione, et ratio Sacramenti Eucharistiæ ex prolatione verborum consecrationis. Quare non se habet contractus naturalis respectu Sacramenti Matrimonii ut materia remota, sed ut materia proxima, quæ consistit in ipsa applicatione, seu collatione. Hinc cùm Matrimonium perficiatur ipso contrahentium consensu expresso sub debitis conditionibus, hoc ipso actu fit signum efficax gratiæ, adeòque Sacramentum. Atque exinde patet discrimen quod intercedit in adductà pa-

(1) Inter cæteros ita loquitur Sanchez de Matrimonio, tom. 2, lib. 7, disp. 2, num. 2, ubi cùm statuisset posse principes ponere impedimenta matrimonium dirimentia etiam quatenus est Sacramentum, pergit : *Nec obstat principis secularis potestati, matrimonium esse Sacramentum, quia ejus materia est contractus civilis, quà ratione perinde potest illud ex causâ justè irritare ac si Sacramentum non esset, reddendo personas inhabiles ad contrahendum, et sic illegitimum et invalidum contractum.* Verùm de hujus auctoris principio paulò post agemus. Id ipsum præstiterunt theologii qui eum secuti sunt, Tournely, Collet, aliique passim.

(2) In adversariorum hypothesi, quòd Christus evekerit Matrimonium, quatenus contractus civilis est, ad dignitatem Sacramenti, hoc sequeretur absurdum, Christum scilicet principibus ethnicis, aut hæreticis et impiis reliquisse facultatem moderandi materiam Sacramenti, ita ut materiæ sacramentalis valor penderet ab illorum arbitrio. Quod profectò nemo sanus dixerit. Jam verò sub ratione politicæ dominationis inter se pares sunt catholici principes et principes infideles et acatholici, cùm omnes habeant idem objectum, temporalem videlicet subditorum felicitatem.

ritate inter calicem et supervenientem ei benedictionem (1); multò igitur minùs ratio Sacramenti supervenit contractui civili.

208. Ad 3. Resp. 1° : Cùm constet de facto, conjecturæ nostræ conticescere debent.

209. Resp. 2° : D. Ita tamen ut abundè eos compensaverit, C.; secùs, N. Inprimis Christus quod merè civile est in contractu conjugii intactum principibus reliquit, ita ut ipsi jure suo uti possint in legibus circa matrimonium constituendis quæ ad bonum reipublicæ et tranquillitatem familiarum conducere possint, quæque efficiant effectus civiles et externos. Quod verò attinet ad vinculum ipsum, si hoc Christus subtraxit principum juribus, longè eos compensavit per sanctissimam religionem, quà subditorum mores meliores fierent, et cives absolutissimi evaderent. Ex his autem firmitas pendet principatum, cùm Christiani teneantur principibus subesse, obedire, vectigalia solvere non solum propter metum, sed etiam propter conscientiam (2).

(1) Hoc perspicuè et paucis verbis exponit Angelicus doctor, in 4 Sent., d. 27, q. 1, ad 4 quæst., scribens : *Sicut se habet ablutio exterior ad Baptismum ita se habet expressio verborum ad hoc Sacramentum (Matrimonium), ut dictum est; et ibid., q. 26, q. 2, art. 3, ad 2 : Actus exteriores et verba exprimentia consensum directè faciunt nexum quemdam, qui est Sacramentum Matrimonii.* Cùm verò adversarii non admittant Angelici auctoritatem nisi quando ipsis favore videtur, juverit hoc ipsum adstruere auctoritate adversarii nimè suspecti, nempe Van Espenii, qui op. cit. p. 2, tit. 12, cap. 4, num. 7, ait : *Causa igitur EFFICIENS ET PERFICIENS matrimonium est mutus consensus, ut sicuti sponsalia de futuro contrahuntur solo consensu in nuptias futuras, ita matrimonium per consensum de præsentem in nuptias perficitur, juxta regulam juris : « Nuptias non concubitus, sed consensus facit. » Unde pontifex (Innocentius III) in cap. 25, 10, de Sponsalibus, tanquam indubitatum suæ resolutionis fundamentum assumit, quòd SUFFICIAT AD MATRIMONIUM SOLES CONSENSUS ILLOREM DE QUORUM QUORUMQUE CONJUNCTIONIBUS AGITUR.* Loqui autem Van Espenium de Matrimonio, prout est Sacramentum, constat ex antecedentibus et consequentibus numeris; nam num. 3 ponit discrimen inter matrimonium infidelium et fidelium, quòd illud sit tantùm verum, istud præterea ratum et Sacramentum; n. 5, scribit : *Matrimonium ratum inter fideles esse VERUM SACRAMENTUM nemo Catholicorum dubitat, et ostendit auctoritate Eugenii IV et conc. Tridentini; deinde n. 7, exponens hujus Sacramenti causam efficientem et perfectentem, reponit, ut vidimus, in consensu contrahentium; demùm eodem n. 7, post adducta verba pergit : Quod autem dicit Eugenius IV, in cit. decret. pro Armen. : Causa efficiens matrimonii REGULATUM EST MUTUS CONSENSUS per verba de præsentem expressus, nullatenus sic intelligendum, quasi aliquando alia esset causa efficiens matrimonii quam MUTUS CONSENSUS, sed quòd is consensus non semper sit exprimentus per verba.* Quare cùm ex Van Espenio per illud efficiatur et perficiatur Sacramentum, quò efficiatur et perficitur contractus, patet se habere contractum ad Sacramentum ut materiam proximam, sicut se habet ablutio quò efficiatur et perficitur Sacramentum Baptismi, ut loquitur etiam S. Thomas, 5 p., q. 66, art. 1, et post ipsum Catech. Rom., pag. 2 de Sac. Bapt.

(2) Cf. Gardil. ibid., § 4, digressione circa calum-

210. Ad 4. D. Statuitur juxta S. Thomam etiam lege civili in ordine ad forum civile et quoad effectus civiles, C.; in ordine ad vinculum ipsum conjugale, ex quo conficitur Sacramentum, N. Quò sensu verissimum pariter est quòd subdit Angelicus doctor : *Ex quolibet ipsarum legum aliqua persona potest effici ad matrimonium contrahendum ILLEGITIMA, id est, in respectivo ordine.* Et verò S. Thomam nullam vim in civilibus legibus agnovisse constituendi impedimentum, quò irritum reddatur ipsum matrimonii vinculum, apertè evincunt inter cætera quæ scribit in eodem Supplemento, ex quo objecta verba adducta sunt : *Prohibitio, inquit, legis humanæ NON SUFFICERET ad impedimentum matrimonii, NISI INTERVENIRET ECCLESIE AUCTORITAS, quæ idem etiam interdicit (1).* Igitur principes, juxta S. Thomam, eas tantùm leges ferre possunt, quæ impediunt matrimonii contractum in ordine suo, seu civili, ut dictum est.

211. Ad 5. D. Non definivit Tridentinum quo jure nam ab adversariis impactam defensoribus jurium ecclesiasticorum, quòd detrahant auctoritati principum. Cf. etiam J. Vinc. Bolgeni in op. *Problema se i giansenisti siano giacobini*, Roma, 1794, necnon J. B. Gemini *La Cabala de' moderni filosofanti scoperta in facciata ai piccoli e ai grandi della terra*, Assisi, 1792; item Cajet. Aloys. *Del Giudice Scoperta de' veri nemici della sovranità sedicenti regalistas*; ex his patet quinam veri sint principum hostes, utrùm aulici et Jansenistæ, an verò qui jura Ecclesie defendunt.

(1) Quæst. 57, art. 2, ad 4. Alia plura S. Thomæ in hanc rem testimonia congescit Ituriaga, in op. cit. : *L'advocato pistoiese*, etc., cap. 2, § 2. Profiteor tamen me non omnia admittere quæ ibid. docet licet auctor, de quo suo loco disseram. Cf. Muzzarelli in diss. *Del contratto del matrimonio in quanto Sacramento*, opus. 29 edit. Flor., 1822, tom. 8, p. 222. Leullierius præterea jam animadvertit in op. cit., observ. 2, § 2, S. Thomam in loco adducto ex lib. 4 cont. Gentis, non agere de impedimentis matrimonii, sive de auctoritate eorumdem constituendorum; sed solum explicare varios conjugii fines, et horum respectu matrimonium quasi diversis legibus obnoxium dicere. Quod verò attinet ad alterum desumptum ex Suppl. quæst. 50, Jac. Clemens doctor Lovaniens. cum Prospero Fagnano in cap. *Utrum autem*, de Cognitione spirit., lib. 4 Decretal., respondet, sensum verborum S. Thomæ nequaquam eum esse, ut lex civilis quemcumque inhabilem reddere queat ad matrimonium contrahendum; sed unamquamque ex illis legibus, de quibus loquitur S. doctor, efficere posse ut aliquis, ineundo conjugio habilis non sit, nimirum legem naturalem, quæ omnibus hominibus communis est, posse impedimenta statuere relatè ad omnes eos etiam qui nullius imperio subsunt; legem civilem, quæ matrimonia respicit solum ratione habità ad commune reipublice bonum, posse condere impedimenta civilia relatè ad subditos infideles, Ecclesiam demùm Christianorum conjugia invalida definire posse, quæ cùm ad Sacramenti naturam evecta sint, tum ex suâ essentiâ, tum ex effectibus gradum legibus civilibus multò nobilioribus habeant. Cf. in *Traité du pouvoir de l'Eglise sur le mariage* p. 157, necnon op. de Impedimentis matrimonii, Mœchl. 1854, p. 108, seq. 127, 155, 146, seqq. (Infra.) Nonnullis tamen subtilis potius visa est hæc Clementis evasio quam solida. Esto, non est tamen contemnenda. Nos aliam dedimus. Cæterum S. Thomam constantè Ecclesie tribuisse potestatem impedimenta statuendi patet ex lib. 4 cont. Gent., c. 78, quodlib. 5, art. 5, in comm. in 4 Sent., dist. 57, q. 4, art. 1, dist. 46, art. 4 dist. 42, q. 1 art. 1, ibid., q. 2, art. 2, ad 4, etc.

Ecclesia statuere possit impedimenta expressè, eò quòd id nunquam fuerit in dubium revocatum, C; æquivalenter, N. De germano enim sensu Trident. in laudatis decretis nobis constat ex censurà ac notà hæreticali inustà à Pio VI propositioni 59 synodi Pistoriensis.

212. Ad 6. N. Verba enim quæ obijciuntur ex Van Espenio non sunt hujus auctoris, sed à posteriori Launoianà aliquà manu adjecta textui Van Espenii, in editione longè post auctoris obitum Lovanii, seu potius Lutetiæ Parisiorum an. 1753 vulgatà. In editionibus siquidem auctore adhuc in vivis agente adornatis objecta verba non habentur (1). Hinc aliud exurgit argumentum de novitate hujus sententiæ, ac specimen intemeratæ fidei theologorum et canonistarum aulicorum.

213. II. Obj. 1°: Pauca exstant à primis Ecclesiæ æculis leges circa fidelium matrimonia ab Ecclesià late (2), 2° seu verius solæ vigeant juris Romani leges ad quas passim provocant Ecclesiæ Patres; 3° ex publicis enim monumentis constat principes de matrimonii leges tulisse, Ecclesiæ eis paruisse, seu illis se conformasse, cumque vellet impedimenta statuere ad principes confugisse. 4° Jam enim sec. II Athenagoras in Legatione pro Christianis apertè professus erat: *Unusquisque nostrum uxorem suam secundum leges à vobis positas ducit* (3). 5° Honorius et Theodosius lege Ravennæ latà an. 409, statuunt quando, cum quibus, et quà de causà in impedimentis dispensandum sit (4); codex Justinianæus his legibus refertus est. 6° Quare, cum Patres Milevitani decrevisset: *Placuit ut secundum evangelicam et apostolicam disciplinam, neque dimissis ab uxore, neque dimissa à marito alteri conjungantur*, subdunt: *In quâ causâ legem imperialem petendam promulgari* (5). Hinc 7° Theodoricus Gothorum rex veniam cuidam fecit, ut nuptias inire posset cum consobrina, Cassiodoro teste (6); 8° in legibus Longobardorum rex Luitprandus statuit ut amodò nullus præsumat, relictam de consobrina aut sobrina suo uxorem ducere; cur? quia Deo teste, Papa urbis Romæ per suam epistolam nos admonet ut tale conjugium fieri nullatenus permittentur (7). 9° Si quæ igitur antiquitus leges ab Ecclesià

(1) Sanè in edit. Lovaniensi anni 1700, quâ utor, verba illa omninò desunt. Cf. edit. Venet. 1781, in cuius præfatione apertè dicitur quòd ea quæ in eâ editione addita sunt inter asteriscos spectent ad Supplementum editum an. 1729, nempe post mortem Van Espenii. Porro citatus textus reperitur inter asteriscos.

(2) Ita Petzek, diss. de Potest. Eccles., Friburg. 1785, p. 48, seqq., 72, seqq. Auctor op. cit. *Theologisch-statistischer*, etc., seu *Specimen theologicum-statisticum de ecclesiasticâ Potestate in rebus matrimonialibus*, et Thom. Dolliner in op. pariter cit. *Handbuch des Eherechts* seu *Manuale juris matrimon.*

(3) Loc. cit. ex Legat. pro Christ.

(4) Cod. Theodos. : *Si nuptiæ ex rescripto petantur*, tit. 10. Cf. Cod. Theodos. cum perpetuis notis et comment. Jae. Gothofredi Lugduni, 1665, t. 1, p. 287.

(5) Loc. cit. apud Harduin.

(6) Variarum lib. 7, num. 46: *Formula quâ consobrina legitima fiat uxor*. Opp. M. Aurelii Cassiodori, edit. Rothomagi 1679, tom. 1, p. 125.

(7) Apud Bas. Joan. Herold, Originum ac Germanicarum antiquitatum libri. Basileæ 1557, p. 219, tit. 34.

late sunt circa Christianorum conjugia, prohibitiua potius dicendæ sunt quàm irritantes connubia; 10° aut certè fatendum est ipsam jus sibi indebitum usurpasse, 11° cujus rei fidem haud dubiam faciunt spurie Isidori decretales. Ergo.

214. R. Ad 1. Esto, pauca late sint prioribus sæculis leges ab Ecclesià, quæ fidelium conjugia irrita redderent, ex hoc id animum evincitur, illorum temporum adjuncta hoc temperamentum poposcisse. Ceterum, cum non desint exempla istarum legum, hoc ipso efficitur potestate suâ in iis ferendis Ecclesiæ usam esse.

215. Ad 2. N. Nam præter juris Romani leges, aliæ conditæ ab Ecclesià sunt. Nonnullas superius innuimus, quibus ad pleniorum dierum confirmationem alias subjicimus; omisiss enim decretalibus quibus Callixtus pontifex initio sæculi III, et Julius papa eodem seculo statuerunt impedimentum *consanguinitatis*, utpote inter spurias ab eruditis rejectis (1), concilium Neocesariense, an. 314, constituit impedimentum *affinitatis*, perinde ac concil. Eliberitanum (2). Impedimentum *publicæ honestatis* constitutum fuit à Siricio (3); impedimentum *voti* à conc. Eliberitano (4), Carthagin. IV (5), Chalcedonensi (6); item à Siricio et Innocentio I (7). De impedimento *raptus* egit synodus Ancyrana an. 314 (8), necnon synodus Chalcedonensis (9) et Simmachus papa (10). De impedimento *criminis* ab Ecclesià institutum certum est ex concilio Altheimensi (11). Matrimonium ob *cultus disparitatem*

(1) Cf. apud Harduin., Acta conc. tom. 1, col. 112, seqq., et col. 555. Attamen hoc impedimentum consanguinitatis certò constitutum est à conc. Agathensi; an. 506, can. 61, Arvernensi an. 555, can. 12, etc.

(2) Concil. Neoces., can. 2, ibid., col. 282, conc. Eliberit. paulò post celebratum can. 61, ibid., col. 256. Cf. etiam S. Basilium, ep. 160, al. 197, ad Diodorum.

(3) In epist. ad Himerium Tarrac., cap. 4, apud Constant., col. 628. Verba autem Siricii hæc sunt: *De conjugali relatione requisisti, si desponsatum alii puellam, alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio quam nuptiarum sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ullâ transgressione violetur. In quem loc. cf. adn. edit. Ideò verò textum attulimus, quia nihil non moliantur adversarii, ut vim hujus constitutionis eludant.*

(4) Can. 15, in quem canonem cf. comment. card. de Aguirre, tom. 1 op. cit., p. 407, seqq.

(5) Can. 104, apud Harduin., loc. cit., col. 985.

(6) Can. 16, ibid., tom. 2, col. 608.

(7) Siricio in ep. cit. ad Himer., cap. 6, Innocentius verò in epist. ad Victricium, cap. 12, apud Constant., col. 704, seqq., in quem locum inter cetera scribit editor: *Inde autem quomodo juventur, qui ab Innocentio sacrarum virginum conjugia improbari quidem, sed non solvi putant, nobis latet. Verum ipsum adibus in loc. cit.*

(8) Can. 11, ex coll. Isidori, 10 autem ex collect. Dionysii Exigui. Apud Hard. tom. 1, col. 276.

(9) Can. 27, ibid., tom. 2, col. 612.

(10) Epist. ad Casarium Arel., cap. 4, apud Hard., tom. 2, col. 958.

(11) Celebratum est hoc concilium an. 916; agens porro de hoc criminis impedimento, provocat ad antiqua canonum statuta; sic enim loquitur: *Illud communi decreto secundum canonum instituta definimus, et præjudicamus, ut, si quis cum uxore alterius, vivente eo, fornicatus fuerit, moriente marito, synodali iudicio*

fieri prohibuit conc. Eliberitanum (1), Arelatense (2), et Arvernense (3). Cum itaque omnia ferè impedimenta quæ adhuc videntur, ab Ecclesià constituta fuerint, de quorum plerisque nullum occurrit in imperialibus legibus vestigium (4), patet falsum omninò esse quòd ab adversariis assumitur, solas videlicet viguisse primis sæculis juris Romani leges. Quòd si Patres interdum ad leges imperatorum provocant, ad eas provocant quas Ecclesiæ, ut mox dicemus, et probavit et suas fecit.

216. Ad 3. D. Principum legibus matrimonialibus Ecclesiæ paruit quas ipsa adoptavit, C; quas rejectit aut correxit, N. Minimè inficiamus Ecclesiæ plures imperiales leges adoptasse, etiam quoad effectus ecclesiasticos. Ast non omnes admisit, sed plures rejectit vel correxit, cujus assertionis vadem damus auctorem protestantem Joan. Fridericum Bockelman, qui plures leges enumerat ad matrimonium spectantes ab Ecclesià vel abrogatas vel correctas (5). Jam verò exinde patet Ecclesiæ jure suo usam esse, sive cum proprias ad effectus sacros leges connubiales condidit, sive cum iustis de causis principum constitutiones adoptavit, sive cum eas correxit. Idem semper exercetur jus legislativum in utroque casu (6).

217. Ad 4. D. Ducebant Christiani uxorem juxta eas leges quas Ecclesiæ adoptaverat, juxta dicta, C; juxta omnes leges indiscriminatim, N. Contrarium enim ostendimus.

218. Ad 5. D. Honorius, Theodosius Junior, Justinianus aliique leges tulerunt matrimoniales ut custodes, patrocinatores ac vindices legum canonicarum, C; ut sancirent auctoritate propria leges ecclesiasticas, et ad communicandum eis intrinsicam firmitatem quâ ante carerent, N.

219. Ne videar sine tabulis hanc assertionem obditus ei claudatur illicitus; ne ulterius ei conjungatur matrimonium, quam prius polluit adulterio. Apud Hartzeim, Conc. Germ., t. 2, p. 588. Solent adduci ad hoc ipsum astringendum verba S. Augustini, ex l. 1 de Nuptiis, c. 10: *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri connubium non potest cum quo precessit adulterium; verum hæc lectio dubia saltem est; editores enim Lovanienses et Maurini omittunt particulam negativam, quia tamen moveant in antiquis editionibus quibus usi sunt correctores Romani, illam reperiri.*

(1) Can. 15, 16 et 17 apud card. de Aguirre, Conc. Hispan. tom. 1, pag. 428, seqq.

(2) Can. 11 apud Hard., Acta conc., tom. 1, col. 265.

(3) Celebratum an. 555, can. 6, ibid., t. 2, col. 1181.

(4) Sanè vel ipse apostata M. A. de Dominis, lib. 5 de Repub. ecclesiast. n. 67, fatetur quòd LEX SOLA ECCLESIASTICA impedimentum posuit cognationem spiritualem occasione Baptismi, Ordinem sacrum, et vota solemnia, ac defectum solemnitatum quarundam, etc.

(5) De differentiis juris civilis et canonici, nos cap. præcedenti plura attulimus Patrum testimonia, quibus improbant leges ab imperatoribus latas quas nullus esse ponderis affirmant respectu Christianorum, ejusmodi erant illæ quibus permittebatur divorcium. Non paucas leges civiles ab Ecclesià correctas pariter exhibet Nicolaus Munchen in Dissert. de Jure Eccles. cathol. statuendi impedimenta matrim. dirimentia, Coloniae 1827, pag. 76, seqq.

(6) Cf. Roskowany, op. cit., § 57-41, et Gerdil., tract. cit., p. 1, § 9.

trudere, unum aut alterum testimonium asseram ex codice Justinianæo, ex quo constat hunc imperatorem in legibus quas tulit ad canones sanciendo, non aliud sibi proposuisse quàm se eorum custodem et vindicem exhibere, atque urgere ipsorum executionem. *Si civiles leges, inquit, quarum potestatem nobis Deus pro suâ in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studii adhibere debemus circa sacrorum canonum et divinarum legum custodiam quæ super salute animarum nostrarum definitæ sunt* (1)? Quibus verbis ostendit se contradistinguere leges civiles quarum sibi potestatem tributam affirmat, et sacros canones quos jungit legibus divinis quarum tantum custodiam sibi ascribit. Prosequitur verò ibid. imperator: *Qui enim sacros canones custodiunt, Domini Dei adjutorio digni sunt; qui autem transgrediuntur, ipsi semetipsos iudicio reddunt obnoxios*. Si ex imperatore reus sit coram Deo qui sacros canones transgreditur, ergo in canonibus agnovit vim obligandi in conscientia, ideò que vim non mutantur ex imperatoris sanctione. Accedens deinde propius ad rem nostram, apertè profitetur vim prohibitiivam in canonibus dicens: *Quod autem divini canones prohibent, clericos esse qui secundam uxorem duxerunt, et inter sanctos Basilii docens: ait: « Digamos canon ministerio excludit, et ex iis progenitos. »* Demùm concludit Justinianus: *His igitur, quæ sacris canonibus definitæ sunt, insistentes præsentem sancimus legem* (2). Quibus in antecessum visus est imperator axioma evertere à recentioribus aulicis statutum: *Canones legibus, non leges canonibus adjectas esse* (3). Eadem ratione sese gesserunt principes occidentales, Childebertus, Chilpericus, Clotarius II, Carolus M., aliique passim, qui protestantur se legibus suis canonum tantum executionem urgere (4).

220. Ad 6. D. judicârunt PP. Milevitani petendum ut imperialis lex ferretur, quâ mandaretur executioni canon seu lex in concilio statuta, seu potius declarata, C; quâ ab imperatore constitueretur quòd ex se Patres Milevitani facere non potuissent, N. Tria hic præstant Africani Patres: 1° condunt legem, aut potius legem à Deo conditam declarant, ne scilicet liceat vivente conjuge ad aliam transire: *Placuit ut secundum*, etc. Si ita placuit Patribus, ergo legem condunt, seu potius divinam legem declarant; 2° hujus legis violatoribus, quas possunt poenas infligunt, nempe poenitentiam; 3° postulant ab imperatore ut hanc legem suâ quoque auctoritate communiat, pœ-

(1) Novel. 157.

(2) Ibid.

(3) Cf. Natal. Alexandr., Hist. eccl., sec. VI, c. 7, art. 2, qui inter cætera scribit: *Licet verò de rebus et personis ecclesiasticis leges tulerit Justinianus, in ipsum esset iniquior, qui assereret ipsum Ecclesiæ auctoritatem usurpasse. Veteres enim canones renovavit dimittat; et paulò post: Si quas verò novas leges tulit de ecclesiasticâ disciplinâ Justinianus, vim ille non habuerunt ullam; nisi quia sunt ab Ecclesiâ receptæ et approbatæ. Quod deinde allatis documentis ostendit. Cf. etiam card. Gerdil. cit. *Trattato del Matrim.*, part. 1, § 11.*

(4) Hujus rei documenta vide apud Gerdil., loc. cit.

nas corporales intelligendo (1).

221. Ad 7. D. Veniam fecit pro foro civili et quoad civiles effectus, C.; quæ valeret coram Deo, N. Theodoricus præterea in tali præbendâ facultate innotuit auctoritate legum; at certum est leges Christianorum ejusmodi inter consobrinorum conjunctiones interdixisse (2).

222. Ad 8. D. Ut canonum custos et vindex, C.; secus, N. Responsio patet ex dictis in resp. ad 6. Cùm enim plures semper existant qui magis poenis temporalibus quàm spiritualibus afficiantur, coacti non semel sunt tum pontifices tum episcopi in conciliis adunati adversis legum ecclesiasticarum contentiones expetere à principibus edicta ac leges quibus illi cogentur ad leges ecclesiasticas servandas. Talis est origo plerarumque civilium constitutionum quæ habent pro objecto res sacras.

223. Ad 9. N. Quamvis enim antiquitùs nondùm obtinuerit formula nunc in usu recepta, quæ conjugia contra Ecclesiæ leges inita dicantur *irrita, nulla*, etc., æquivalentibus verbis id ipsum significabatur. Patres enim et concilia per quasdam nuptias affirmabant *divinam legem et jura naturæ perumpi, adulteria committi, eas manere non posse; esse repellendas*, etc.; interdùm perpetuæ poenitentiae atque excommunicationi subiciebant veftitas nuptias attentantes. Quis porrò non videat in his agi non de solâ prohibitione, sed de irritatione ejusmodi conjugiorum (3).

224. Ad 10. N. Hæc enim mera est apostata Spalatensis criminatio, quam postea personati Catholicæ iterare non erubuerunt (4). Si Ecclesia usurpavit indebitum sibi jus, proferant igitur adversarii qui nos auctores invasionis illegitimæ incusant, assignent tempus quando hæc potestatis legislativæ invasio ab Ecclesiâ fieri cœpit; retegant artes et machinationes quibus ambitiosum ad eò consilium ad optatum exitum Ecclesia perducere molita sit. Fierine potuit ut om-

(1) Cf. Leullier, op. c., obs. 5, § 1 et 2.

(2) Etenim has consobrinorum nuptias prohibuerat Theodosius, ut patet ex lege datâ ab Arcadio, d. c. 16, lib. 5, Cod. Theodos. de incest. Nupt., et lib. 1 ejusdem Cod., tit. 4: *Si nuptiæ ex rescripto petantur*, datâ ab Honorio. Cf. etiam S. Ambros. epist. 60 edit. Maur., aliâs 66. Hujus legis Theodosianæ meminerunt etiam Libanius, orat. de Angariis, editâ à Gothofredo; S. Augustinus, lib. 13 de Civit. Dei, cap. 16.; Paulus Diaconus, lib. 13, aliique.

(3) Cf. Roskowany, op. cit., § 36.

(4) Hanc calumniam omnium primus, ut diximus, struxit adversus Ecclesiam M. A. de Dominis, qui in op. cit. lib. 5, n. 67, scripsit: *Per accidens tamen, et ex sola usurpatione, deinde præscriptione, si tamen præscriptio hæc bonam fidem adjunctam verè habeat, etiam in Ecclesiâ (potestas hæc) reperitur.* Appositè Card. Gerdilius, op. cit., § 12, ad hanc criminationem respondit: *« Degno di un apostata si è questo nero sospetto, che tenta qui lo Spalatense di spargere sulla buona fede della Chiesa, quasi ch'è tanti santi Pontefici, tanti venerabili Padri adunati nei concilii avessero conspirato per una sì lunga serie di secoli, ad usurpare una incompetente autorità legislativa de' diritti della podestà civile, nè avessero temuto di chiamare lo Spirito santo in patrocinatore di questa da loro conosciuta usurpazione, promulgando*

nes Christiani orbis præules, iique sanctissimi in unum conspirare potuerint ad aliena jura usurpanda? Numquid elanculùm, an verò apertè id pertentârunt? At quomodò nemo ex iis quorum maximè intererat de violato jure clamare, insurrexerit adversus hanc invasionem, nemo conquestus sit ex tot principibus de propriis juribus ad eò sollicitis, ex tot aulicis et principum assentatoribus? Cùm agatur de gravi ad eò criminatione, non conjecturis aut suspicionibus indulgendum, sed documentis ea comprobanda est, quæ nulla prorsus neque ab apostatâ Spalatensi, neque ab ejus sequacibus hucusque proferri potuerunt. Calumniatorum propterea notam non effugiunt.

225. Ad 11. N. Leges enim et canones aut pontificum rescripta quibus impedimenta matrimonii dirimentia apponuntur longè antiquitate superant sec. IX., quando primùm prodire Isidori decretales. Recolantur quæ superiùs adduximus. Merces Isidorianæ sunt semper postremum effugium ecclesiasticæ potestatis osorum, quamvis sexcenties illud fuerit ad nihilum redactum atque protritum (1). Neque illud omittendum est, quòd, eùm Hincmarus Rhemensis falsitatem harum decretalium eodem quo prodierunt sæculo ostendere sibi sumpserit, argumentum omnium validissimum, quod ex perperam tributa Ecclesiæ potestate legislativâ in impedimentis dirimentibus constituendis erui poterat, in adversariorum hypothesisi, nec attigerit quidem.

PROPOSITIO V. — *Ecclesia sola jure proprio et originario potest constituere impedimenta matrimonii dirimentia, quæ scilicet matrimonii vinculum efficiant.*

226. Est certa, ut apertè colligitur ex can. 4 superiùs recitato concilii Tridentini, et ex censurâ prop. 59 synodi Pistoriensis in constitut. *Auctorem fidei*, et sequitur ex præcedenti quam vindicavimus propositione.

sotto l'invocazione di lui le ordinazioni fatte da essi riguardo al matrimonio, come provenienti da autorità ricevuta da Dio, e diretta, e regolata dal suo Spirito. Stolta impudenza, che scuopre la malignità dell'animo, senza punto giovare all'intento. Egli è assioma di universale giurisprudenza, fondata sull'equità naturale, che un pacifico possessore di lunghissimo tempo manteputo, ed esercitato senza interruzione per mezzo di frequentissimi atti notorii, con perfetta acquiescenza delle parti interessate, fa presumere un qualunque più giusto titolo, e che a togliere il diritto, non basta un dubbio, anche probabile in contrario, ma esser d'uopo, che la mala fede sia concludentemente provata da chi si prende a contrastarlo.

Attamen Spalatensis dictum iteravit Launoius, imò ulterius progressus est, dùm rejecto præscriptionis titulo, affirmat op. cit. part. 1, art. 2, cap. 8, seu edit. cit. p. 697, Pontifices ita se gessisse *per usurpationem in eas causas jurisdictionem*. Deinde alii passim idem effatum tantos secuti magistros adoptârunt.

(1) Verè nostris adversariis applicari possunt quæ de Lutheranis, Calvinistis aliisque hæreticis scripsit Van Espenius: *Omne Catholicorum penè armamentarium ereptum iri crediderunt, si huius decretales (Isidorianas) supposititias esse probarent.* (P. 4, cap. 1, § 4, apud Iturriaga, op. cit. cap. 5, § 1.)

Cæterum cf. quæ de hæc Isidorianâ collectione scripserunt doctissimi fratres Ballerini in appendice ad sancti Leonis Opera, Venet. 1757; tract. de antiquis tum editis tum ineditis Collectionibus canonum p. 5, cap. 6, præsertim verò § 5, seqq.

227. Ad tollendas porrò ambiguitates circa verum propositionis sensum adjecimus verba illa: *Quæ scilicet matrimonii vinculum efficiant*; quibus significare intendimus questionem hic minimè institui de eo quod jure proprio seculi principes constituere possint circa contractum conjugalem, prout contractus civilis ac politicus spectatur. Ultrò enim damus principes posse ad bonum societatis cui præsent leges ferre quibus conjugia subditorum politicè legitima fiant, et ea constituere quæ spectent ad *civiles effectus*, successiones nempe, dotem, hæreditates, aliaque ejusmodi quæ vinculo matrimonii extrinseca sunt. Agimus propterea de eo quod matrimoniali contractui intimum est ipsumque constituit, nempe de vinculo in quo ex dictis matrimonii essentia consistit.

228. Non pauci, ut innuimus, præsertim ex Galliâ theologi contendunt competere principibus supremam et independentem potestatem statuendi impedimenta matrimonii dirimentia, æquo jure ac competit Ecclesiæ. Ex horum sententiâ si quis inecat nuptias cum aliquò ejusmodi civili impedimento, nulle istæ evadunt non modò in ratione contractus, verùm etiam in ratione Sacramenti; hanc sententiam amplexus est, ut diximus, D. Carrière (1). In Germaniâ pariter pe-

(1) Hanc sententiam inter cæteros tenuerunt ante Carrière Gerbaisius in op. *Traité du pouvoir de l'Eglise et des princes sur les empêchements du mariage*, par M. Gerbais, etc. Paris 1696, edit. sec., de Sacram. Matrim., quæst. 7, art. 2, concl. 1; Collet., de Matrim. cap. 8, art. 2, concl. 1. Demùm Carrière op. et loc. cit. Hi omnes, alique non pauci cum ipsis hanc tribuunt principibus potestatem statuendi dirimentia impedimenta ex jure ipsis proprio et innato, quamvis asserant nonnisi *indirectè* afflicere matrimonium quantum Sacramentum est, cum illorum potestas solùm directè attingat conjugium prout est contractus civilis, seu, ut loquitur Carrière, etiam prout est *contractus naturalis*. Nonnulli præterea adiciunt principes ex pietate erga Ecclesiam à pluribus sæculis hanc potestatem cessisse, et ea quæ spectant ad matrimonii vinculum Ecclesiæ reliquisse, aut saltem eadem potestate eos uti non posse nisi cum dependentiâ ab Ecclesiâ. Has autem limitationes seu coarctationes respuit D. Carrière, cit. tract. de Matrim. p. 5, sec. 2, cap. 2, num. 571, seqq., ubi præterea negat Ecclesiam sibi reservare posse hanc auctoritatem; ulterius propterea quam reliqui omnes progressus est (a).

(a) Hic Italicorum theologorum princeps erga Gallicorum theologorum principem minùs indulgentem se præbere nobis videtur. Quamvis enim non nostrum inter hos *tantas componere lites*, si quid tamen concivibus in concivis gratiam liceat subijcere, dicemus, salvâ nostrâ in P. Perrone reverentiâ, salvâ quoque nostrâ ejus præcellentiæ necnon in nos benevolentiam memoriâ: 1° Quòd si attentè evolvantur Gerbaisius, in opere citato: *Traité du pouvoir*, etc., part. 2, propositione 2; Gibertus in opere: *Traité historique du pouvoir d'établir les empêchements du mariage*, part. 2, pag. 18 edit. Paris. 1725; Collator Andegavensis, de Matrim., art. 3, pag. 285 edit. Paris. 1778, quos omnes ipse in exemplum adducit D. Carrière, illi auctores longè acerbius explodunt sententiam quæ asserit principes ab Ecclesiâ posse suo jure destitui. 2° Notandum est allato in loco sententiam auctoris propriam non exponi, alienum verò systema unicè enarrari. Non nisi ad n. 596 D. Carrière quid ipse sentiat aperit, propriumque animi judicium solitâ Sulpitanorum moderatione nobis videtur explanâsse, quantum præsertim ad ea in quibus totus questionis cardo versatur. (Editores.)

nes eos qui moderati audiunt, hæc doctrina sectatores nacta est (1). Nonnulli demùm, quamvis principibus potestatem tribuant constituendi impedimenta dirimentia, existimant tamen eâ facultate eos uti non posse nisi concurrat auctoritas Ecclesiæ.

229. Jam verò soli Ecclesiæ competere posse facultatem constituendi jure proprio et originario impedimenta matrimonii dirimentia, quæ nempe efficiant ipsum conjugale vinculum, tum ex intimâ rei naturâ juxta Christi dispositionem, tum ex constanti Ecclesiæ doctrinâ et praxi; tum denique ex incommodis quæ in adversariorum hypothesisi necessariò orientur, evincimus.

230. Ac I quidem ex intimâ de quâ agitur rei naturâ juxta Christi dispositionem. Etenim Christus, juxta dicta, officium naturæ, seu contractum naturalem qualem Deus ipse instituit ante peccatum, quemque antiqui patriarchæ priusquam civiles leges constituerentur inierunt, ad sacramentalem dignitatem evexit; et ita evexit ut quoties legitime personæ naturalem hunc contractum efficerent, toties conficerent Sacramentum. Quare ex hæc contractus naturalis elevatione factum est, ut uno eodemque actu et contractus et Sacramentum habeantur in conjugio Christianorum, seu contractus et Sacramentum identificentur per unum eundemque actum. Hinc nonnisi cogitatione ratio contractus à ratione Sacramenti distinguitur (2). Porrò, si ita est, jam sequitur ad illam solam auctoritatem ex Christi institutione spectare jus decernendi condiciones, quæ requiruntur ut personæ legitime seu idoneæ censi debeant ad contractum conjugalem celebrandum, ad eòque et ad Sacramentum conficiendum, cui à Christo demandata est Sacramentorum cura et administratio. Atqui hæc nec est, nec esse potest nisi sola Ecclesiâ. Nam solius Ecclesiæ munus est declarare quænam legitima materia Sacramentorum sit, præsertim cùm agitur de materiâ *proximâ*, ejusmodi esse diximus contractum naturalem respectu Sacramenti Matrimonii; solius Ecclesiæ est condiciones apponere quibus proxima hæc materia legitima aut illegitima haberi debeat; solius igitur Ecclesiæ est proprio et originario jure impedimenta constituere quibus contrahentes inhables ac illegitimi fiant ad contractum in eundem, ad eòque et ad Sacramentum conficiendum (3).

(1) Sic sentit Kustner, de Matrimonio, Lips. 1810, et D. Pachmann. in *Pletz's theol. Zeitschr.*, seu *Theologicis Ephemeridibus Pletzii Wien*. 1853, vol. 2, p. 15; Bucholtz in iisdem *Ephem.*, an. 1856, v. 2, p. 16.

(2) Quapropter contractus et Sacramentum in conjugis Christianorum non possunt spectari veluti *dum realitates*, seu duæ res ab invicem distinctæ ac separabiles, ut passim fit ab iis qui tuerent contrariam doctrinam. Distincta quidem est in Christianorum communibus ratio *formalis*, ut scholæ loquuntur, contractus, et ratio *formalis* Sacramenti, minimè verò contractus ipse et Sacramentum, perinde ac si essent duæ res ab invicem distinctæ.

(3) Absurdum sanè est affirmare Christum constituisse principes tanquam moderatores materiæ Sacramentorum; si enim possent quidpiam constituere circa materiam Sacramenti Matrimonii, eadem ratione possent constituere in ordine ad alia Sacramenta.